

18. Odpoveď podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny R. Chmela na interpeláciu poslanca Národnej rady Slovenskej republiky D. Čaploviča vo veci situácie zahraničných Slovákov v Maďarsku

Podpredseda vlády Slovenskej republiky
Rudolf Chmel

SEKRETARIÁT PREDSEDU NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY		
Dátum zaevidovania: 09-05-2011		
Číslo spisu: PREDS-279/2011		
Listy:	Prílohy:	
RZ	ZH	LU

Bratislava, 5. mája 2011
Číslo: 9598/2011/KPPV

Vážený pán poslanec,

dovoľujem si Vám zaslať odpoveď na Vašu interpeláciu zo dňa 8. apríla 2011, týkajúcu sa slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku.

Viacere otázky, ktoré ste mi položili vo Vašej interpelácii, sa týkajú vecných oblastí, ktoré už nespádajú pod moje kompetencie, upravené novelou zákona č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov, účinnou od 1. novembra 2010. O vyjadrenie k týmto otázkam som požiadal rezorty, ktorých sa daná problematika dotýka, konkrétne Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

V súvislosti s Vašou otázkou týkajúcou sa slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku a riešenia akútnej potreby našej pomoci v oblasti vzdelávania, kultúry a šírenia informácií medzi Slovákami v Maďarsku si Vás dovoľujem informovať o pracovných rokovaníach predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Milana Vetráka. Pán predseda prijal dňa 25. marca 2011 na pôde Úradu na základe ich požiadavky predstaviteľov krajských spolkov a organizácií v Maďarsku: vedúceho Klubu poslancov Celoštátnej slovenskej samosprávy (CSS) Imricha Fuhla, predsedníčku Zväzu Slovákov v Maďarsku (ZSM) Ruženu Egyedovú-Baránekovú a úradujúcu tajomníčku ZSM Moniku Szabóovú. Témou rokovania bola aktuálna situácia slovenskej menšiny v Maďarsku. S predsedom Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Jánom Fuzikom rokoval dňa 21. apríla 2011 o stave výstavby nového Slovenského domu v Mlynkoch, o aktuálnych otázkach týkajúcich sa slovenskej menšiny v nadväznosti na prijatie novej ústavy Maďarskej republiky, ktorá nadobudne účinnosť 1. januára 2012, ako aj o blížiacom sa sčítaní obyvateľov v Maďarsku. V máji sa uskutoční prvá pracovná zahraničná cesta predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a to práve k Slovákom žijúcim v Maďarsku, Srbsku, Chorvátsku a Rumunsku.

Vo veci posilnenia počtu hosťujúcich učiteľov zo Slovenska na slovenských národnostných školách v Maďarsku Vám postupujem informácie poskytnuté Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ktorej príslušná komisia zabezpečuje výber kandidátov na obsadenie predmetných učiteľských miest.

Obsadenie miest učiteľov na školách s vyučovaním slovenského jazyka v Maďarsku v akademickom roku 2010/2011

Krajina	Škola	Učiteľ	Pôsobenie Od:
Maďarsko	Slovenská základná škola a gymnázium, Tótkomlós, 2.stupeň	Mgr. Ľubomíra Rollová	2010
Maďarsko	Slovenská základná škola, Sarvaš, 1.stupeň	Mgr. Dana Lukáčiková	2009
Maďarsko	Slovenská základná škola, Sarvaš, 2. stupeň	PhDr. Dagmar Králiková	2008
Maďarsko	Slovenské gymnázium a základná škola, Békešská Čaba, II. Cyklus SJ/D	PaedDr. Anna Petrovičová	2009

V akademickom roku 2009/2010 pôsobili slovenskí lektori v týchto vysokoškolských inštitúciách:

1. Univerzita Lóránda Eötvösa v Budapešti
2. Vysoká škola pedagogická v Segedíne (Szeged)
3. Katolícka univerzita Pétera Pázmánya v Pilišcabe (Piliscsaba)

Pokiaľ ide o Vašu otázku ohľadom vyslania nových lektorov zo Slovenska napríklad na Katedru slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Gyulu Juhásza Univerzity v Szegede, kompetentným rezortom je tiež Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky bude v roku 2011 pokračovať vo všetkých pravidelne organizovaných podujatiach a plniť priebežné úlohy vyplývajúce ministerstvu z Konceptie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015. Cieľom je zachovanie a rozvíjanie slovenského jazyka v krajanských komunitách, ako aj podpora rozširovania počtu slovenskej inteligencie v zahraničí.

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky bude priebežne plniť programy spolupráce uzatvárané za oblasť vzdelávania s jednotlivými krajinami, kde slovenské komunity žijú. Ich súčasťou je aj problematika menšinového školstva a vzdelávania v materinskom jazyku alebo výučba materinského jazyka. Prioritnou úlohou podľa ministerstva je priebežne iniciovať podpísanie bilaterálnych dohôd v oblasti uznávania dokladov o vzdelaní absolventov

slovenských vysokých škôl pre potreby ďalšieho štúdia. K podpisu takejto bilaterálnej dohody došlo s Maďarskou republikou, Poľskom a Rumunskom. So Srbskom je plánované začatie rokovaní v záujme uzatvorenia bilaterálnej zmluvy o vzájomnom uznávaní dokladov o vzdelaní.

Z koncepcie vyplýva, že Ministerstvo školstva Slovenskej republiky má za úlohu zvýšiť počet pridelených štipendií a rozšíriť výber štipendijných študijných odborov v zmysle potrieb komúnit s prihliadnutím na možnosti uplatnenia na trhu práce v domovskej krajine. Poskytovanie štipendií pre Slovákov žijúcich v zahraničí bude Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR zabezpečovať v súlade s podmienkami OECD pre čerpanie medzirezortného finančného programu 05T-08ODA. V súčasnosti sú poskytované štipendiá vlády Slovenskej republiky na štandardnú dobu vysokoškolského štúdia na verejných vysokých školách v akreditovaných študijných programoch 18 študijných odborov.

Ako nás ďalej informovali z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, v spolupráci s Centrom ďalšieho vzdelávania Univerzita Komenského v Bratislave a Metodickým centrom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ministerstvo finančne zabezpečí odbornometodické kurzy zaradené do systému akreditovaných kurzov v rámci celoživotného vzdelávania pedagogických pracovníkov. Kurzy sa budú konať opäť striedavo v zahraničí a v Slovenskej republike. Ministerstvo školstva v spolupráci s Centrom ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave pripraví zriadenie Pedagogického fóra ON-LINE, t.j. vytvorí možnosti elektronickej komunikácie a prístupu k informáciám pre všetkých pedagógov, ktorí pôsobia na školách s vyučovaním slovenského jazyka formou chránenej siete počas celého školského roka. Cieľom je vytvoriť podmienky na zlepšenie prechodu detí zo zahraničných škôl na školy v Slovenskej republike, pomoc pri práci s talentovanými deťmi, podporu pre zostávajúce deti.

Podľa informácií Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky má za cieľ naďalej zabezpečovať vysielanie a pobyt, ako aj materiálno-technické vybavenie hosťujúcich učiteľov na školách krajanov a lektorov slovenského jazyka na slovenských lektorátoch v zahraničí. Ministerstvo v súčasnosti preveruje možnosti a podmienky prípadného vyslania učiteľov do krajín, v ktorých hrozí definitívna jazyková asimilácia, pretrváva záujem o vyučovanie slovenčiny a do ktorých sa doteraz učitelia nevysielali.

V roku 2009 sa začali expertné rokovania so zastupiteľskými úradmi Slovenskej republiky na tému zriadenia lektorátov slovenského jazyka v krajinách a lokalitách s vyšším počtom Slovákov, v ktorých neboli doposiaľ zriadené. Prostredníctvom lektorátov by bolo krajanom v budúcnosti umožnené získať vysokoškolské vzdelanie vo svojej domovskej krajine.

Kurz slovenského jazyka pre začiatočníkov dištančnou formou bude naďalej zabezpečovaný prostredníctvom portálu www.e-slovak.sk. Realizáciou III. ročníka odborného seminára Slovenčina ako cudzí jazyk, ktorý zabezpečuje ministerstvo v spolupráci s Centrom pre slovenčinu ako cudzí jazyk pri FiF UK v Bratislave, bola ukončená prvá etapa odborného programu, na ktorý nadviaže cyklus seminárov jazykovej úrovne B1 a B2. V záujme skvalitnenia a prehĺbenia informovanosti o možnostiach výučby slovenského jazyka, štúdia na slovenských vysokých školách, účasti na kurzoch, školeniach, seminároch, e-learningových programoch a iných výchovno-vzdelávacích aktivitách, budú v rámci svojich finančných možností podporovať prezentáciu slovenských vysokých škôl a poskytovaných vzdelávacích programov na vzdelávacích veľtrhoch, ako aj elektronickou formou na samostatnom informačnom portáli www.studyin.sk vo viacerých jazykových mutáciách.

Odborné pracoviská pôsobiace v rámci rezortov školstva a vnútra budú kontinuálne pokračovať na projektoch vedeckovýskumného charakteru zameraných na krajanskú problematiku. Jazykový ústav Ľudovíta Štúra sa vo svojej činnosti naďalej venuje téme Slovákov žijúcich v zahraničí, a to prostredníctvom prípravy tematických monografií, účasti na vedeckých projektoch s orientáciou na slovenskú menšinu v zahraničí a prijímaním zahraničných štážistov v odbore slovakistika, resp. slavistika.

Na základe Dohody o vedeckej spolupráci medzi Slovenskou akadémiou vied a Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku budú tri vedecké ústavy SAV pokračovať v realizácii spoločných vedeckovýskumných projektov. Do budúcnosti je plánovaný výskum života slovenského jazyka vo vzdialenejších krajinách, akou je napríklad Austrália.

K Vašej otázke týkajúcej sa maďarského vysokoškolského zákona Vám poskytujem nasledovnú odpoveď: práve prebieha príprava novej koncepcie tejto právnej normy a podľa najnovších informácií návrh predmetného zákona bude predložený do maďarského parlamentu až v septembri 2011. Príslušné maďarské ministerstvo (Ministerstvo národných zdrojov Maďarskej republiky) v tejto otázke oslovilo Celoštátnu slovenskú samosprávu ešte v januári, aby poskytla svoje pripomienky k návrhu zákona. Celoštátna slovenská samospráva, ako najvyšší volený zbor Slovákov žijúcich Maďarsku, s ktorou komunikoval Úrad vlády Slovenskej republiky, poslala dňa 11. januára 2011 svoje pripomienky Ministerstvu národných zdrojov Maďarskej republiky. Ministerstvo po zapracovaní týchto pripomienok do koncepcie zákona, túto opätovne zašle na vyjadrenie Celoštátnej slovenskej samosprávy, ako to bolo aj v prípade koncepcie zákona o verejnom školstve. V rámci Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín sa priestor na vyjadrenie vytvorí až po obdržaní finálnej verzie koncepcie zákona.

Celoštátne menšinové samosprávy ako najvyššie volené zbory menšín žijúcich v Maďarsku sú partnermi maďarskej vlády a parlamentu, pripomienkujú všetky návrhy zákonov, ktoré sa týkajú menšín ako aj v oblasti školstva pri zostavovaní učebných osnov, vydávaní učebníc a ďalších základných dokumentov príslušného rezortu.

Na Vašu otázku týkajúcu sa spolupráce s Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku a Domom kultúry Slovákov v Békešskej Čabe, Vám odpovedám prostredníctvom informácií postúpených Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

V oblasti záchrany kultúrneho dedičstva a vedecko-výskumnej oblasti bude prioritou spolupracovať s kultúrnymi a vedeckými inštitúciami a regionálnymi múzeami na Slovensku, ktoré majú vo svojich fondoch dokumenty a zbierky s tematikou dejín a života Slovákov žijúcich v zahraničí, podieľať sa na koordinácii projektu zriadenia expozície dejín, vyst'ahovalectva a života Slovákov žijúcich v zahraničí, poskytovať metodickú pomoc slovenským spolkom, dokumentačným pracoviskám a múzeám Slovákov žijúcich v zahraničí pri spracúvaní dokumentačných a zbierkových fondov prostredníctvom celoslovenského projektu CEMUZ – centrálna evidencia múzejných zbierok - v spolupráci so Slovenským národným múzeom, pripraviť školenie pre ďalších záujemcov o spracovanie krajaných zbierok prostredníctvom projektu CEMUZ pod gesciou Slovenského národného múzea, poskytovať krajaným spolkom metodiku pre spracovanie dokumentov spolkov pripravenú Slovenským národným archívom (SNA) na základe dohody medzi SNA a Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a realizovať školenie pre zástupcov spolkov, ktorí sa budú podieľať na spracovávaní spolkovej dokumentácie.

V spolupráci s krajanými spolkami sa má zrealizovať prieskum stavu spolkových knižníc Slovákov žijúcich v zahraničí; pripraviť školenie na digitalizáciu knižných fondov príručných knižníc spolkov na základe knižnično-informačného systému Malých a stredných knižníc pod gesciou Slovenskej národnej knižnice, spolupracovať so Slovenskou akadémiou vied a ďalšími vedeckými a odbornými slovenskými pracoviskami v oblasti vedy a výskumu v krajankej problematike, koordinovať spracovávanie databázy informácií o problematike Slovákov v zahraničí v domácich i zahraničných dokumentačných strediskách, inštitúciách, knižniciach a vedeckých pracoviskách. Taktiež spolupracovať s jednotlivými katedrami humanitného smeru na vysokých školách a univerzitách Slovenskej republiky pri spracovaní tém diplomových a rigorózných prác s problematikou dejín, kultúry a umenia Slovákov žijúcich v zahraničí, zabezpečiť v spolupráci s univerzitami stáže slovenských študentov v dokumentačných strediskách a múzeách Slovákov žijúcich v zahraničí, iniciovať záchranu dokumentov, archiválií a písomných pozostalostí osobností Slovákov žijúcich v zahraničí, zabezpečiť ich záchranu akvizíciou, poskytovať podporu na ich záchranu prostredníctvom grantového systému Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Úrad bude spolupracovať so Slovenským národným múzeom v oblasti digitalizácie krajaných zbierok a koncepcne sa podieľať aj na tematických projektoch z dejín a života Slovákov žijúcich v zahraničí, ktoré budú postupne začleňované do budúcej stálej expozície. V spolupráci so Slovenským národným múzeom budú realizovať v rámci Dní Slovákov žijúcich v zahraničí 2011 dokumentárnu výstavu o periodickej tlači vydávanej Slovákami v USA a Kanade, zabezpečiť spoluprácu Úradu a Slovenského národného archívu v oblasti záchrany, uchovávaní, odborného spracovávaní a akvizície dokumentov a archiválií Slovákov žijúcich v zahraničí na Slovensku, pripravovať v rámci Komisie kultúrneho dedičstva Slovákov žijúcich v zahraničí pri Úrade spoločné projekty na záchranu a digitalizáciu dokumentačných zbierok. Úrad sa taktiež bude podieľať na koordinácii aktivít zameraných na prípravu vybudovania Pamätníka slovenského vyst'ahovalectva v Bratislave. Ďalšou aktivitou je

organizovať zasadnutia Komisie kultúrneho dedičstva pri Úrade, redakčne pripraviť a vydať informačnú publikáciu Sprievodca slovenským zahraničím (2. doplnené vydanie z roku 2001), podporovať výskum slovenského jazyka, ako ho používajú Slováci v zahraničí v rôznych krajinách, podporovať výskum literárnej tvorby Slovákov žijúcich v zahraničí, podporovať vedeckú edičnú činnosť v slovenskom jazyku a zabezpečovať distribúciu jej súčasnej produkcie vydávanej v zahraničí aj pre ústredné slovenské knižnice.

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí je pripravený podporiť v rámci poskytovania dotácií v pôsobnosti úradu v súlade so svojimi možnosťami projekty Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku a Domu kultúry v Békešskej Čabe. Účelové finančné prostriedky na podporu slovenskej menšiny v Maďarsku, ktoré sú poskytované na zmluvnom základe pre nadáciu Lipa, zatiaľ neboli vyčlenené do rozpočtu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Vážený pán poslanec, na Vaše otázky týkajúce sa bilaterálnych vzťahov s Maďarskou republikou podotýkam, že v zmysle kompetenčného zákona sú tieto v kompetencii Ministerstva zahraničných vecí SR.

Svoje vlastné vyjadrenie k otázkam, ktoré nastoľujete, je nasledovné. Úprava práv národnostných menšín žijúcich v Maďarsku sa po nadobudnutí účinnosti novej ústavy 1. januára 2012 výrazným spôsobom nezmení. Najdôležitejšie princípy ochrany práv národnostných menšín (právo na používanie svojho jazyka, na starostlivosť o svoju kultúru a na vzdelanie vo svojom jazyku ako aj systém menšinových samospráv) zostávajú zachované. Za negatívum možno považovať zrušenie inštitútu samostatného menšinového ombudsmana, ktorého doterajšie právomoci budú vykonávať zástupcovia verejného ochrancu práv. Ďalšie stránky ochrany práv národnostných menšín vrátane ich zastúpenia v parlamente budú upravovať ústavné zákony, ktorých prijatie možno očakávať v nasledujúcich mesiacoch.

V ústave sa uvádza:

PREAMBULA

Uvádzacia veta preambuly Ústavy Maďarskej republiky s názvom *Národné vyznanie viery* znie: „*My, príslušníci maďarského národa, na začiatku nového tisícročia, so zodpovednosťou za všetkých Maďarov, prejavujeme nasledovné.*“

V súčasnosti platná a účinná maďarská ústava nemá preambulu.

Preambula novej maďarskej ústavy spomína národnostné menšiny v nasledujúcich vetách:

„*Sľubujeme, že zachováme duchovnú a mentálnu jednotu nášho, v búrkach ostatných storočí na časti rozpadnutého národa. S nami žijúce národnosti sú súčasťou maďarského politického spoločenstva a sú štátotvornými činiteľmi.*“

„*Zaväzujeme sa zachovať a starať sa o naše dedičstvo, o náš jedinečný jazyk, maďarskú kultúru, jazyk a kultúru národností žijúcich v Maďarsku, prírodou dané a človekom vytvorené hodnoty Karpatskej kotliny. Nesieme zodpovednosť za našich potomkov, preto ochraňujeme životné podmienky po nás nasledujúcich generácií starostlivým užívaním našich materiálnych, duševných a prírodných zdrojov sily.*“

ZÁKLADY

Prvá časť novej maďarskej ústavy s názvom „Základy“ upravuje postavenie maďarského jazyka nasledujúcim spôsobom:

„Čl. H

a) V Maďarsku je úradný jazyk maďarčina.

b) Maďarsko chráni maďarský jazyk.

c) Maďarsko chráni maďarskú posunkovú reč ako súčasť maďarskej kultúry.“

Pôvodné znenie textu v tejto časti malo nasledujúce znenie:

„Čl. H

a) Úradným jazykom je maďarčina.

b) Maďarsko chráni maďarský jazyk, rešpektuje jazyk domácich národností a ľudových skupín ako aj jazyk iných národov.“

Takúto zmenu môžeme považovať za nevýhodnú z hľadiska ochrany práv národnostných menšín.

V súčasnosti platná a účinná maďarská ústava neupravuje postavenie maďarského jazyka.

PRÁVA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Druhá časť novej maďarskej ústavy s názvom „Sloboda a zodpovednosť“ upravuje práva národnostných menšín a etnických skupín v čl. XXIX nasledovne:

„1) Národnosti žijúce v Maďarsku sú štátotvornými činiteľmi. Každý maďarský občan patriaci k niektorej národnosti má právo slobodne vyjadrovať a zachovávať svoju identitu. Národnosti žijúce v Maďarsku majú právo na používanie materinského jazyka, na individuálne a kolektívne používanie mena vo vlastnom jazyku, na starostlivosť o vlastnú kultúru a na vzdelávanie v materinskom jazyku.

2) Národnosti žijúce v Maďarsku si môžu vytvárať miestne a celoštátne samosprávy.

3) Podrobné pravidlá, vzťahujúce sa na práva národnostných menšín v Maďarsku, ako aj pravidlá volieb do miestnych a celoštátnych samospráv upravuje ústavný zákon.“

Posledný odsek tohto článku bol do ústavy vložený počas legislatívneho procesu v parlamente.

Oproti zneniu v súčasnosti platnej a účinnej maďarskej ústavy môžeme objaviť menšie zmeny, hlavné princípy ochrany práv národnostných menšín a etnických skupín však zostávajú zachované. Maďarsko naďalej zabezpečuje individuálne a kolektívne práva pre príslušníkov národnostných menšín. Nová ústava zachováva systém kultúrnej autonómie národnostných menšín.

ÚČASŤ NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN NA VEREJNEJ MOCI

Tretia časť novej maďarskej ústavy s názvom Štát v časti „Snem“ upravuje účasť národnostných menšín v čl. 2 ods. 2 v zákonodarnom zbore nasledujúcim spôsobom:

„Účasť národností žijúcich v Maďarsku v práci snemu upravuje ústavný zákon.“

Toto znenie nebolo zmenené počas legislatívneho procesu v parlamente.

V súčasnosti platná a účinná maďarská ústava takúto úpravu neobsahuje, takže túto zmenu môžeme považovať za pozitívnu.

OMBUDSMAN

Čl. 30 tretej časti novej maďarskej ústavy upravuje postavenie verejného ochrancu práv. V súvislosti s národnostnými menšinami sa tu uvádza nasledovné:

„3) Verejného ochrancu práv a jeho zástupcov volí snem dvojtretinovou väčšinou hlasov všetkých poslancov na šesť rokov. Zástupcovia vykonávajú ochranu záujmov budúcich generácií a ochranu práv národností žijúcich v Maďarsku. Verejný ochranca práv a jeho zástupcovia nemôžu byť členom politických strán a nemôžu vykonávať politickú činnosť.“

Pôvodná formulácia tohto ustanovenia bola „Verejný ochranca práv preskúmava alebo nechá preskúmať nedostatky pri uplatňovaní základných práv, pre ich nápravu iniciuje individuálne alebo všeobecné opatrenia. Verejný ochranca práv osobitne prihliada na záujmy budúcich generácií a na ochranu práv domácich národností a ľudových skupín.“

Keďže podľa súčasnej maďarskej ústavy existuje inštitút samostatného verejného ochrancu práv pre národné a etnické menšiny, túto zmenu môžeme považovať z pohľadu ochrany práv národnostných menšín za negatívnu. Vo všeobecnosti princípy ochrany práv národnostných menšín v schválenej maďarskej ústave zostávajú zachovávané.

S pozdravom

Vážený pán

Doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc.
poslanec Národnej rady Slovenskej republiky
Námestie Alexandra Dubčeka 1
812 80 Bratislava 1

Na vedomie: Ing. Richard Sulík, predseda Národnej rady Slovenskej republiky